

-1-

Πυκνά υποσύνολα - Διαχωρισμοί μετρικοί χώροι

10^ο ΜΑΘΗΜΑ

11 - 11 - 2014

Ορισμός: (Πυκνό υποσύνολο), Ένα υποσύνολο D του

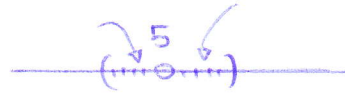
p.x. (X, d) λέγεται πυκνό αν: $\bar{D} = X$.

Παραδείγματα (α) Στο $\mathbb{R}$ τυπικά πυκνά υποσύνολα είναι:

(1). το $\mathbb{Q}$ ($\bar{\mathbb{Q}} = \mathbb{R}$).

(2). το $\mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}$ ($\overline{\mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}} = \mathbb{R}$).

(3). το $\mathbb{R} \setminus \{5\}$ είναι πυκνό

- (i) $\mathbb{R} \setminus \{5\} \subseteq \overline{\mathbb{R} \setminus \{5\}}$

- (ii) $5 \in \overline{\mathbb{R} \setminus \{5\}}$

(β). Έστω (X, d) p.x. χώρος και έστω x_0 μεμονωμένο σημείο του χώρου. Τότε το $\{x_0\}$ του (X, d) .

$$\Leftrightarrow \exists \varepsilon > 0 : B(x_0, \varepsilon) \cap (X \setminus \{x_0\}) = \emptyset$$

$$\Leftrightarrow \exists \varepsilon > 0 : B(x_0, \varepsilon) = \{x_0\}$$

$$\Leftrightarrow \{x_0\} \text{ - ανοικτό σύνολο.}$$

Έστω D πυκνό υποσύνολο του (X, d) . Τότε $x_0 \in D$ αναγκαστικά.

$$\text{Αν } x_0 \notin D \text{ τότε } D \subseteq X \setminus \{x_0\} \Rightarrow \bar{D} \subseteq X \setminus \{x_0\}$$

$$\text{κλειστό} \Rightarrow x_0 \notin \bar{D}$$

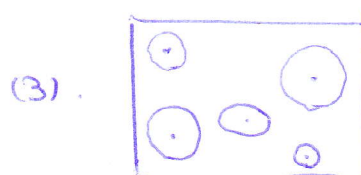
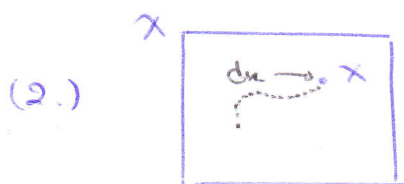
$$\Rightarrow \bar{D} \neq X$$

ΠΡΟΤΑΣΗ: Έστω $D \subseteq (X, d)$. Το D είναι πυκνό αν ισοδύναμα:

(1). Το D είναι πυκνό: $\bar{D} = X$. $\underbrace{x \in \bar{D}}_{\text{...}}$

(2). Για κάθε $x \in X$, υπάρχει ακολουθία (d_n) στο D , ώστε $d_n \rightarrow x$

(3). Για κάθε $x \in X$ και για κάθε $\varepsilon > 0$, $\underbrace{B(x, \varepsilon) \cap D}_{x \in \bar{D}} \neq \emptyset$.

Άλλες περιγραφές

-2-

(4). $(X \setminus D)^{\circ} = X \setminus \bar{D} = \emptyset$ αν D είναι πυκνό.

(5) Για κάθε μη κενό ανοιχτό $G \subseteq X$ ισχύει $G \cap D \neq \emptyset$.

Απόδειξη: (3) $\Rightarrow$ (5). Έστω $\emptyset \neq G \subseteq X$ ανοιχτό. Υπάρχει $x_0 \in G$ (διότι $G \neq \emptyset$). Το x_0 είναι εσωτερικό σημείο του G (διότι G ανοιχτό).

Άρα $\exists \varepsilon > 0 : B(x_0, \varepsilon) \subseteq G$. Από το (3) έχουμε $\emptyset \neq B(x_0, \varepsilon) \cap D \subseteq G \cap D$.

Παράδειγμα: $(\mathbb{R}^m, \|\cdot\|_p)$ Αν $x = (x_1, \dots, x_m) \in \mathbb{R}^m$
 $1 \leq p < \infty$.

$$\|x\|_p = \left(\sum_{i=1}^m |x_i|^p \right)^{1/p}, \quad \text{και } d_p(x, y) = \|x - y\|_p.$$

Ισχυρισμός: Έστω $D = \{q = (q_1, \dots, q_m) : q_i \in \mathbb{Q}, i=1, \dots, m\}$

είναι πυκνό υποσύνολο του $(\mathbb{R}^m, \|\cdot\|_p)$.

Απόδειξη: Έστω $x = (x_1, \dots, x_m)$. Υπάρχει ακολουθία ρητών

$$q_{1n} \xrightarrow{n \rightarrow \infty} x_1 \quad (x_i \in \mathbb{R} \mapsto \text{προσεγγίζεται από ρητούς})$$

Υπάρχει ακολουθία ρητών $q_{2n} \xrightarrow{n \rightarrow \infty} x_2$.

$\vdots$

Υπάρχει ακολουθία ρητών $q_{mn} \xrightarrow{n \rightarrow \infty} x_m$.

$$\Gamma_{m=3} : (x, y, z) \in \mathbb{R}^3, \quad \exists p_n \in \mathbb{Q} : p_n \rightarrow x,$$

$$\exists q_n \in \mathbb{Q} : q_n \rightarrow y,$$

$$\exists r_n \in \mathbb{Q} : r_n \rightarrow z.$$

$$\text{ορίσαμε } d_n = (p_n, q_n, r_n) \in D, \quad d_n \rightarrow x = (x, y, z).$$

ορίσαμε $q_n = (q_{1n}, q_{2n}, \dots, q_{mn})$, τότε $q_n \in D$ (οι συντεταγμένες του είναι ρητοί)

και $\|x - q_n\|_p \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$.

-3-

Πράγματι: $\begin{cases} |x_1 - q_{1n}|^p \rightarrow 0 \\ |x_2 - q_{2n}|^p \rightarrow 0 \\ \vdots \\ |x_m - q_{mn}|^p \rightarrow 0 \end{cases} \Rightarrow \|x - q_n\|_p^p = \sum_{i=1}^m |x_i - q_{in}|^p \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$
 Άρα $\|x - q_n\|_p \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$ (στοθερο πλῆθος με ατομικότητα)

Άσκηση 35 Έστω (X, d) μετρικός χώρος.

(α) Αν D είναι πυκνό υποσύνολο του X και G ανοιχτό υποσύνολο του X , τότε $\overline{D \cap G} = \overline{G}$

Απόδειξη: (1) $D \cap G \subseteq G \Rightarrow \overline{D \cap G} \subseteq \overline{G}$

(2) Έστω $x \in \overline{G}$. Θέλουμε να δείξουμε ότι $x \in \overline{D \cap G}$.

Παίρνουμε τυχόν $\varepsilon > 0$ και θα δείξουμε ότι:

$$B(x, \varepsilon) \cap (D \cap G) \neq \emptyset.$$

Αφού $x \in \overline{G}$ έχουμε: $B(x, \varepsilon) \cap G \neq \emptyset$, δηλ το $B(x, \varepsilon) \cap G$ είναι ανοιχτό και μη κενό

ως τμή
 δύο ανοιχτών.

Αφού το D είναι πυκνό, $(B(x, \varepsilon) \cap G) \cap D \neq \emptyset$.

"
 $B(x, \varepsilon) \cap (D \cap G)$. (χαρακτηρισμός (5) του πυκνού υποσυνόλου)

(β) D πυκνό $\subseteq X$ και $G =$ ανοιχτό και πυκνό $\subseteq X$
 τότε το $G \cap D$ είναι πυκνό $\subseteq X$.

Απόδειξη: Από (α) έχουμε: $\overline{D \cap G} = \overline{G} = X$.
 1
 Διότι G πυκνό

Σημείωση: Στο (β) δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε την υπόθεση ότι: "το ένα από τα δύο πυκνά είναι και ανοιχτό".

Δηλ. αν D_1, D_2 πυκνά $\subseteq X$ δεν ισχύει απαραίτητα, ότι το $D_1 \cap D_2$ είναι πυκνό.

π.χ. Στο $\mathbb{R}$, $D_1 = \mathbb{Q}$, $D_2 = \mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}$, $\overline{D_1 \cap D_2} = \overline{\emptyset} = \emptyset \neq \mathbb{R}$.

Πορίσμα: (του (B)).

Αν μετH και $G_1, G_2, \dots, G_m$ ανοιχτά και πυκνά $\subseteq (X, d)$.

τότε (επαγωγή) το $G_1 \cap G_2 \cap \dots \cap G_m$ είναι πυκνό και ανοιχτό.

(χ). Είναι σωστό ότι η ταμνιασ ατοθασθίας $(G_n)_{n=1}^{\infty}$ ανοιχτών, και πυκνών υποσυνολών του (X, d) είναι πυκνό υποσύνολο του (X, d) ; οχι (ναι, όπως αν ο περικότος χώρος (X, d) είναι πλνρπς).

θεωρούμε του $(\mathbb{Q}, 1.1)$. Στο $\mathbb{Q}$ είναι άπειρο αριθμητικό σύνολο.

υπάρχει $q: \mathbb{N} \xrightarrow[επi]{1.1} \mathbb{Q}$. Δηλ. $\mathbb{Q} = \underbrace{\{q(n) : n \in \mathbb{N}\}}_{q(\mathbb{N})} = \underbrace{\{q_n : n \in \mathbb{N}\}}_{\text{Αριθμός του } \mathbb{Q}}$

ορίουμε $G_1 = \mathbb{Q} \setminus \{q_1\}$

$G_2 = \mathbb{Q} \setminus \{q_2\}$

$\vdots$

$G_n = \mathbb{Q} \setminus \{q_n\}$

$\vdots$

$\bigcap_{n=1}^{\infty} G_n = \emptyset$. Αν $q \in \bigcap_{n=1}^{\infty} G_n$ τότε $\forall n, q \in G_n = \mathbb{Q} \setminus \{q_n\}$

$\Downarrow$

$\forall n, q \neq q_n \Rightarrow q \notin \mathbb{Q}$.

• κάθε G_n είναι ανοιχτό $\subseteq (\mathbb{Q}, 1.1)$.

• Έσουμε $\mathbb{Q} \setminus G_n = \{q_n\} =$ ελάχιστο (τα μονοσύνολα είναι κλειστά σε) κάθε περικότος χώρο

• κάθε G_n είναι πυκνό $\subseteq (\mathbb{Q}, 1.1)$.

Απεί να δείουμε ότι $q_n \in \overline{G_n}$ (τότε $\overline{G_n} \supseteq G_n \cup \{q_n\} = \mathbb{Q}$).

Για κάθε $\varepsilon > 0$, στο $(q_n - \varepsilon, q_n + \varepsilon)$ υπάρχουν άπειροι ρητοί άρα και κάποιος $\neq q_n$.

Άσκηση 14. Βρείτε ένα αριθμητικό πυκνό υποσύνολο του

$$(\mathbb{R}|\mathbb{Q}, 1.1).$$

Ορίζουμε $D = \{e + q_n : n \in \mathbb{N}\}$, όπου $\mathbb{Q} = \{q_n : n \in \mathbb{N}\}$

- Για κάθε n , ο $e + q_n$ άρρητος (αν είχαμε $e + q_n = p \in \mathbb{Q}$),
τότε $e = p - q_n \in \mathbb{Q}$
Αόριστο

Άρα $D \subseteq \mathbb{R}|\mathbb{Q}$

$\bar{D} = \mathbb{R}|\mathbb{Q}$

Παίρνουμε $a \in \mathbb{R}|\mathbb{Q}$ και [πάρτε ακολουθία στοιχείων του D ,
ας την πάρμε $\{d_s\}_{s=1}^{\infty}$, ώστε $d_s \rightarrow a$.

Θεωρούμε τον $a - e \in \mathbb{R}$. Από την πυκνότητα των ρητών στο $\mathbb{R}$,
υπάρχει ακολουθία ρητών $r_s \rightarrow a - e$.

$\Downarrow$

$$e + r_s \rightarrow a$$

"op.

$$d_s \in D$$

ορισμός: Ένας μετρικός χώρος (X, d) λέγεται διαχωρίσιμος,
αν έχει αριθμητικό πυκνό υποσύνολο. Δηλ. αν υπάρχει $D \subseteq X$
αριθμητικό ώστε $\bar{D} = X$.

Παραδείγματα: (α). $(\mathbb{R}, 1.1)$ διαχωρίσιμος μετρικός χώρος

• $\mathbb{Q}$ αριθμητικό και $\bar{\mathbb{Q}} = \mathbb{R}$.

- Αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε πυκνό $\subseteq \mathbb{R}$, είναι αριθμητικό.
 $\mathbb{R}$ πυκνό $\subseteq \mathbb{R}$. (οχι αριθμητικό).

$\mathbb{R}[2,5]$ πυκνό $\subseteq \mathbb{R}$ (οχι αριθμητικό).

(β) $(\mathbb{R}^m, \|\cdot\|_p)$ - διαχωρίσιμος μετρικός χώρος

Δείξαμε ότι το $D = \{q = (q_1, \dots, q_m) : q_i \in \mathbb{Q}, i = 1, \dots, m\}$ είναι

πυκνό. Το D είναι αριθμητικό: $D = \mathbb{Q} \times \mathbb{Q} \times \dots \times \mathbb{Q}$.

m -φορές.

το οποίο είναι αριθμήσιμο σύνολο, ως καρτεσιανό γινόμενο m -αριθμήσιμων συνόλων (βλέπε (7)).

(γ). Έστω $1 \leq p < \infty$. Ο ℓ_p είναι διαχωρίσιμος.

$$\text{Έχουμε } x = (x_k)_{k=1}^{\infty} \in \ell_p \iff \sum_{k=1}^{\infty} |x_k|^p < \infty.$$

$$\text{και } \|x\|_p = \left(\sum_{k=1}^{\infty} |x_k|^p \right)^{1/p}.$$

Ίδια: Έστω $x \in \ell_p$. Θεωρούμε $\varepsilon > 0$.

$$\text{Αφού η } \sum_{k=1}^{\infty} |x_k|^p \text{ συγχλίνει, υπάρχει } N(\varepsilon) \in \mathbb{N} : \sum_{k=N(\varepsilon)+1}^{\infty} |x_k|^p < \frac{\varepsilon^p}{2}.$$

x	$x_1 \dots x_{N(\varepsilon)}$	$x_{N(\varepsilon)+1} \dots$
y	$q_1 q_2 \dots q_{N(\varepsilon)}$	$0 \dots 0$

$$\text{Ορίζουμε } D_N = \left\{ q = (q_1, \dots, q_N, 0, 0, \dots), q_1, \dots, q_N \in \mathbb{Q} \right\}$$

$$\text{και } D = \bigcup_{N=1}^{\infty} D_N = \text{όλες οι τελικά μηδενικές ακολουθίες ρητίν αριθμών.}$$

$$(i) \underbrace{D_N \sim \mathbb{Q} \times \dots \times \mathbb{Q}}_{N\text{-φορές}} = \text{αριθμήσιμο}$$

$$(ii) D = \bigcup_{N=1}^{\infty} D_N = \text{αριθμήσιμο, από το (β) (αριθμ. ένωση αριθμ. συνόλων).}$$

Έστω $x \in \ell_p$. Θα δείξουμε ότι $B(x, \varepsilon) \cap D \neq \emptyset$.

$$\text{Βρίσκουμε } N \in \mathbb{N} : \sum_{k=N+1}^{\infty} |x_k|^p < \frac{\varepsilon^p}{2}.$$

• Για τους $x_1, \dots, x_N$ βρίσκουμε ρητούς $q_1, \dots, q_N$

$$|x_i - q_i|^p < \frac{\varepsilon^p}{2N} \Rightarrow \sum_{k=1}^N |x_k - q_k|^p < N \cdot \frac{\varepsilon^p}{2N} = \frac{\varepsilon^p}{2}.$$

$$\text{Ορίζουμε } y = (q_1, \dots, q_N, 0, 0, \dots) \in D_N \subseteq D.$$

$$\text{και } \|x - y\|_p^p = \sum_{k=1}^N |x_k - q_k|^p + \sum_{k=N+1}^{\infty} |x_k - 0|^p.$$

$$< \frac{\varepsilon^p}{2} + \sum_{k=N+1}^{\infty} |x_k|^p < \frac{\varepsilon^p}{2} + \frac{\varepsilon^p}{2} = \varepsilon^p.$$

• Πως δείχνουμε ότι ένας μ.χ. (X, d) είναι διαχωρίσιμος.

Ορίζουμε (επεις) κατάλληλο $D \subseteq X$ για το οποίο δείχνουμε ότι
(i) D αριθμήσιμο (ii) $\overline{D} = X$.

Πως δείχνουμε ότι ένας μ.χ. (X, d) δεν είναι διαχωρίσιμος.

(θα χρειαστούμε την άσκηση 34 πρώτα).

Άσκηση 34. Έστω (X, d) διαχωρίσιμος μετρίτος χώρος.

Αν $(G_i)_{i \in I}$ είναι μια οικογένεια {ένων και δυο, μη κενών ανοικτών υποσυνόλων του X }, τότε το I είναι αριθμήσιμο.

Αρα ο (X, d) είναι διαχωρίσιμος, υπάρχει αριθμήσιμο $D \subseteq X$ ώστε $\overline{D} = X$ (τότε, $\forall \emptyset \neq G \subseteq X$ ανοικτό ισχύει $G \cap D \neq \emptyset$).

Έστω $(G_i)_{i \in I}$ οικογένεια {ένων - μη κενών ανοικτών $\subseteq X$

• για κάθε $i \in I$, υπάρχει $d_i \in G_i \cap D$. (διότι D πυκνό).

• ορίζουμε $f: I \rightarrow D$ με $f(i) = d_i \in G_i \cap D$.

Η f είναι 1-1: αν $f(i) = f(s)$ για κάποια $i, s \in I$,

τότε $d_i = d_s \in D \cap G_i \cap G_s = \emptyset$ αν $i \neq s$
άρα $i = s$.

Εο D είναι αριθμήσιμο, άρα (από (10)) υπάρχει $g: D \xrightarrow{1-1} \mathbb{N}$.

Εοτε η $g \circ f: I \rightarrow \mathbb{N}$ είναι 1-1. $\left(I \xrightarrow{f} D \xrightarrow{g} \mathbb{N} \right)$,

και (παλι από το (10)), το αντιστρόφιο αυτήν την φορά $|$ το I είναι αριθμήσιμο.

Αρα για να δείξουμε ότι ο (X, d) δεν είναι διαχωρίσιμος.

αρκει να βρούμε υπεραριθμήσιμες το πλήθος {ένες μπίδες $B(x_i, \varepsilon_i)$ στον X . Για του σκοπό αυτό αρκει να βρούμε ένα υπεραριθμήσιμο $A = \{x_i: i \in I\} \subseteq X$ και $\varepsilon > 0$

$\forall i \neq j$ στο I $d(x_i, x_j) \geq \varepsilon$. Γιαυ, τότε οι $B(x_i, \varepsilon/2)$, $i \in I$.

Είναι γένος και υπεραριθμήσιμες το πλήθος.

Παραδείγματα: (α) θεωρούμε υπεραριθμήσιμο σύνολο X και σε αυτό την διακριτή μετρική δ .

Αν $A = X$ τότε αν $x, y \in A$ έχουμε $\delta(x, y) = 1$,
 $x \neq y$.

(εφαρμόζεται η (*) με $\varepsilon = 1$).

Σημείωση: Αφού κάθε $x \in X$ είναι μεμονωμένο σημείο τότε (X, δ) έχουμε ότι: D πυκνό $\subseteq X \implies D = X$.

(β) ο ℓ_∞ δεν είναι διαχωρίσιμος.

$$(\ell_\infty = \{x = (x_n) : (x_n) \text{ φραγμένη}\})$$

$$\|x\|_\infty = \sup \{ |x_n| : n \in \mathbb{N} \}$$

Θα χρησιμοποιήσουμε το (θ): το σύνολο των ακολουθιών

(x_n) με $x_n = 0$ ή $x_n = 1$, για κάθε n , είναι υπεραριθμήσιμο και κάθε τέτοια ακολουθία είναι φραγμένη απόλυτως από 1, άρα ανήκει στον ℓ_∞ .

Αν $x \neq y$ στο $\{0, 1\}^{\mathbb{N}}$ τότε:

$$\|x - y\|_\infty = 1 \quad \sim \text{γιατί } \forall n \quad |x_n - y_n| \leq 1,$$

$$\sim \exists n_0 \quad x_{n_0} \neq y_{n_0} \implies |x_{n_0} - y_{n_0}| = 1.$$

Σχετικά ανοικτά ή κλειστά σύνολα

Έστω (X, d) μετρικός χώρος $\emptyset \neq A \subseteq (X, d)$.

Έχουμε ορίσει την σχετική μετρική $d_A : A \times A \rightarrow \mathbb{R}^+$ με

$d_A(x, y) = d(x, y)$. Ο (A, d_A) είναι μετρικός χώρος.

ΠΡΟΤΑΣΗ : Ένα $G \subseteq A$ είναι d_A -ανοιχτό αν και μόνο αν υπάρχει $V \subseteq X$ d -ανοιχτό ώστε $G = A \cap V$.

Παραδείγματα :

$$X = \mathbb{R}, A = [0, 2]$$

Το $(1, 2]$ είναι ανοιχτό στον (A, d_A) διότι $(1, 2] = A \cap (1, 3)$.

Απόδειξη : Γράφουμε προσεκτικά τι είναι η $B_A(x, \varepsilon)$, $x \in A$:
 ε ανοιχτό $\subseteq \mathbb{R}$.

$$\begin{aligned} B_A(x, \varepsilon) &= \{y \in A : d_A(y, x) < \varepsilon\} = \{y \in A : d(y, x) < \varepsilon\} \\ &= A \cap \{y \in X : d(y, x) < \varepsilon\} = A \cap B_X(x, \varepsilon). \end{aligned}$$

$$(*) \quad \forall x \in A, \forall \varepsilon > 0, B_A(x, \varepsilon) = B_X(x, \varepsilon) \cap A.$$

Απόδειξη της πρότασης : $(\Rightarrow)$ Έστω $G \subseteq A$, d_A -ανοιχτό.

Ξέρουμε ότι $\exists \varepsilon_x > 0 : B_A(x, \varepsilon_x) \subseteq G$: $\forall G = \bigcup_{x \in G} B_A(x, \varepsilon_x) =$ (*)

$$= \bigcup_{x \in G} A \cap B_X(x, \varepsilon_x) = A \cap \underbrace{\left(\bigcup_{x \in G} B_X(x, \varepsilon_x) \right)}_{V \text{ ανοιχτό}}$$

$(\Leftarrow)$: Έστω $V \subseteq X$ ανοιχτό, θα δείξουμε ότι το $A \cap V$ είναι

d_A -ανοιχτό. Έστω $x \in A \cap V$. Αφού το V είναι ανοιχτό,

$$\exists \varepsilon > 0 : B_X(x, \varepsilon) \subseteq V = B_{\underset{A}{A}}(x, \varepsilon) \underset{(*)}{=} A \cap B_X(x, \varepsilon) \subseteq A \cap V.$$

Αρα το x είναι εσωτερικό σημείο του $A \cap V$ στον (A, d_A) .